

1999'dan 2007'ye Türk Toplumunun Yasama Sürecine Yön Vermiş Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Analizi*

Yrd. Doç. Dr. Ali Arslan**

Özet

Toplumsal karar verme sürecinin en üst konumlarına sahip olan elitler, karar verme sürecini yönlendirme ve şekillendirme araçlarını da ellerinde bulundurlar. Bu nedenle, toplumun genelini ilgilendiren makro düzey kararlar elitlerin, özellikle de anahtar elitlerin damgasını taşır.

Bu araştırmada, Türk toplumunun temel yasama organı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısında, yasa yapıcı olarak Türkiye'nin yasama sürecine şekil vermiş son 2 dönem (21. Dönem-1999, 22. Dönem-2002) milletvekillerinin, daha sosyolojik bir anlatımla Türk siyasi elitlerinin, siyaset sosyolojisinin perspektifinden incelenmesi hedeflendi. Türk siyasal hayatının en temel yapı taşlarından olan Türk siyasi elitlerinin toplumsal profillerinin sosyolojik açıdan incelenmesi ve sosyal anatomilerinin ortaya konması, bireylerin siyasi davranışlarının ve Türk toplumunun iktidar yapısının daha iyi anlaşılabilmesi açısından büyük önem taşır. Konumları, sahip oldukları güç ve kontrol ettikleri

(*) Bu çalışmada yer alan verilerin bir bölümü, 5-9 Haziran 2005 tarihleri arasında, Celalabat Kommersiyaluk Enstitüsü-Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü iş birliği ile Kırgızistan'da gerçekleştirilen, III. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

(*) Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.
E-posta: cimderaslan@hotmail.com

toplumsal kaynaklar bakımından toplumun hiyerarşik yapısının en üst katmanlarını oluşturan siyasi elitler, diğer elit grupları ile birlikte, toplumda uyulması gereken kuralların yanı sıra bireylerin oynayacakları rolleri de belirlerler.

1. Materyal ve Yöntem

Araştırmada, metodolojik¹ açıdan araştırmanın evrenini tanımlamak için “kurumsal yaklaşım”, örneklem kümesinin belirlenmesinde ise “konumsal analiz tekniği” kullanıldı. Araştırmanın teorik temeline ilişkin çok öz bilgilerin ardından, 1999'dan 2007'ye kadar geçen süreçte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekilliği görevinde bulunmuş Türk siyasi elitlerinin² sosyolojik açıdan incelenmesi amaçlandı. Bunu gerçekleştirenken, çağdaş batılı sosyal bilimcilerin, özellikle de Eva Etzioni (1997, 1993), John Higley, ve John Scott (1990, 1991, 1993, 1995)'un çalışmaları yol gösterici oldu.

İçerik ve kapsam bakımından sistematik bir bütünlük ortaya koymak amacıyla, 1999'dan günümüze TBMM çatısı altında görev yapmış milletvekillerinin özgeçmişleri incelenerek, her bir parlamento dönemi için bir “data-set” olmak üzere toplam 2 ayrı data-set oluşturuldu. Bu data-setler oluşturulurken temel kaynak olarak TBMM kayıt ve yayınlarından (özellikle TBMM albümlerinden) yararlandı. Bunların yanı sıra, belirli boyutlarda da olsa çeşitli resmi ve resmi olmayan yayınlar, biyografiler ve daha önce yapılmış çalışmalarda ortaya konan bulgular da çalışmanın gerçekleştirilmesine yardımcı oldu. Oluşturulan veri seti, SPSS programı kullanılarak analiz edildi.³

2. Elit ve Siyasi Elit

Fransızca “elite” sözcüğünden dilimize geçmiş olan kavramın, sosyal bilimler alanında popülerlik kazanmasında Pareto (1968) ve Mosca (1939) önemli rol oynamışlardır. Pareto elit'i, belirli hiyerarşik yapılanmalar içinde en üst konumu elinde bulunduranlar veya kendi faaliyet alanının en iyileri, en etkilileri olarak

¹ N. Gilbert , *Researching Social Life*, London: Sage, 1994; R. Hertz, & J. B. Imber, *Studying Elites Using Qualitative Methods*, London: Sage, 1995; G. Moyser & M. Wagstaffe, *Research Methods for Elite Studies*, London: Allen and Unwin, 1987.

² Ali Arslan, (2005-a), “Tek Partili Dönem Ve Çok Partili Dönem Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi”, “İş-Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, cilt: 7, Sayı: 1, 2005, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=240,8.3.2005; Ali Arslan, (2005-b), “The Evaluation Of Parliamentary Democracy In Turkey And Turkish Political Elites”. *Historia Actual On-Line*, (Contemporary History Association – Asociacion De Historia Actual) v. 3, n. 6 (2005) (Revista Electrónica «Historia Actual On-Line», Año III, Nº 6, Invierno 2005), [journal on line] Available from Internet at: <<http://www.hapress.com/abst.php?a=n06a10> > 08.03.2005.

³ R. Altunışık, R. Coşkun, (vd.) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*, Sakarya Kitabevi, Sakarya, 2004.

tanımlar.⁴ Bir başka deyimle, Pareto'ya göre elit, kendi çalışma alanlarında en üst konumda, zirvede bulunan insanların oluşturduğu toplumsal sınıftır.⁵

Teorik açıdan elit kavramı, kurumsal iktidara sahip, toplumsal kaynakları kontrol edebilecek konumda bulunan, karar verme sürecini doğrudan ya da dolaylı olarak ciddi bir şekilde etkileme (aktif ya da potansiyel olarak) yetisine sahip, karşıtlarına rağmen istek ve amaçlarını gerçekleştirebilen bireyler olarak tanımlanabilir.⁶ Güç (iktidar)⁷, konum bakımından toplumsal kaynakları kontrolünde etkin ve toplumsal karar verme sürecinde etkili olabilmenin ve tanımlamanın temelini oluşturmaktadır.⁸

Siyasi elitler ise⁹ metodolojik açıdan ve “konumsal yaklaşım” kullanılarak tanımlandı. Genel olarak siyasi elitler, siyaset kurumu içinde en üst ya da en üste yakın konumları işgal eden bireyler olarak tanımlanabilir. Bir başka anlatımla, siyasi partiler ile yasama ve yürütme organlarında en etkin ve yetkin konumdaki bireyler, siyasi elit kavramına girer. Siyasi parti liderleri, siyasi partilerin genel sekreterleri ve en etkili diğer üst kurul üyeleri, milletvekilleri, hükümet başkanları ve bakanlar, meclis başkanları, Cumhurbaşkanı ya da devlet başkanı gibi elitler bu tanım kapsamında incelenebilir. Bu çalışmada siyasi elit¹⁰ kavramının kapsamı, son iki dönem (1999-2007 yılları arası) Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev yapmış/yapmakta olan milletvekilleri ile sınırlı tutuldu.

3. Türk Siyasi Elitlerinin Sosyal Anatomisi

Elit sosyolojisi alanındaki çalışmalarda, toplumların, “iktidar yapısı” ve toplumsal yapı içinde cereyan eden “güç ilişkileri” genellikle “eşitsizlik” olgusundan yola çıkılarak incelenir. Teorik temel olarak da “sınıf teorisi”¹¹ ya da “elit teorisi”¹² kullanılır. Bu bağlamda sınıf teorisi, sınıf farklılaşmasını açıklarken

⁴ Ali Arslan, (1995), *Turkish Political Elites: Social Construction of Turkish Political Elites and Top Political Leadership in Turkey*, Guildford: University of Surrey, Department of Sociology, s. 12.

⁵ Ali Arslan, (1995), s. 4.

⁶ Ali Arslan, (1999-b), *Who Rules Turkey: The Turkish Power Elite and the Roles, Functions and Social Backgrounds of Turkish Elites*, Guildford: University of Surrey, Department of sociology (PhD Thesis).

⁷ P. Bachrach & M. Baratz, (1962), "Two Faces of Power", *American Political Science Review*, vol. LVI; R. Dahl, (1961), *Who Governs?*, New Haven, Yale UP.

⁸ J. Scott, (1991), *Who Rules Britain*, Cambridge: Polity Press.

⁹ J. M. Landau, E. Özbudun & F. Tachau, (1980), *Electoral Politics in the Middle East*, London: Cronm Helm.

¹⁰ M. Turhan, *Siyasal Elitler*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991.

¹¹ J. Meisel, J. (1962), *The Myth of the Rulling Class: Gaetano Mosca and Elite*, Michigan: University Press.

¹² Ali Arslan, (2004-a), "The Theories on the Power: Elite Theory", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C. 6, S. 1, 2004, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=193, Ali Arslan, (2004-b), "The Theories on the Power 2: Class Theory", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C. 6, S. 2, 2004, <http://www.isguc.org/>.

“sahiplik” ve “kontrol” kavramlarını kullanır. Elit teorisi ise daha çok, sosyo-politik eşitsizlikler üzerinde odaklanır.

Çalışmada, elit teorisinin¹³ ortaya koyduğu kuramsal birikimden hareketle, siyasi gücü elinde bulunduran, top yekun toplumun uyması gereken kuralları ve oynaması gereken rolleri belirleyici konumda bulunan günümüz Türk siyasi elitlerinin sosyolojik profilleri¹⁴ yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve eğitim türü, meslek, medeni durum gibi temel sosyolojik değişkenler kullanılarak incelendi.

3.1. Yaş

Öteki toplumlarda olduğu gibi, günümüz Türk toplumunda da, son yıllarda yaşanan olumlu bazı gelişmelere rağmen yaş, özel ve geleneksel bir statü sembolü olarak toplumsal yaşamda etkili olmaya devam etmektedir.

Günümüz Türk toplumu, oldukça genç ve dinamik nüfusu ile beşeri sermaye açısından Avrupa'nın en zengin ülkesidir (Figür 1). Bununla birlikte, bu genç ve dinamik nüfustan, siyasi alanda da yeterince yararlanıldığı söylenemez. Daha önceleri Anayasa'nın 76. maddesinde yer alan, milletvekili adayı olabilmek için 30 yaşın üzerinde olma zorunluluğu, son düzenlemelerle 25 yaşa indirilmiştir. Bununla birlikte, ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 60'undan fazlasının oluşturan 30 yaş ve altı nüfus grubunun, yasama sürecinde ağırlıkları ile orantılı bir şekilde temsil edildiği söylenemez.

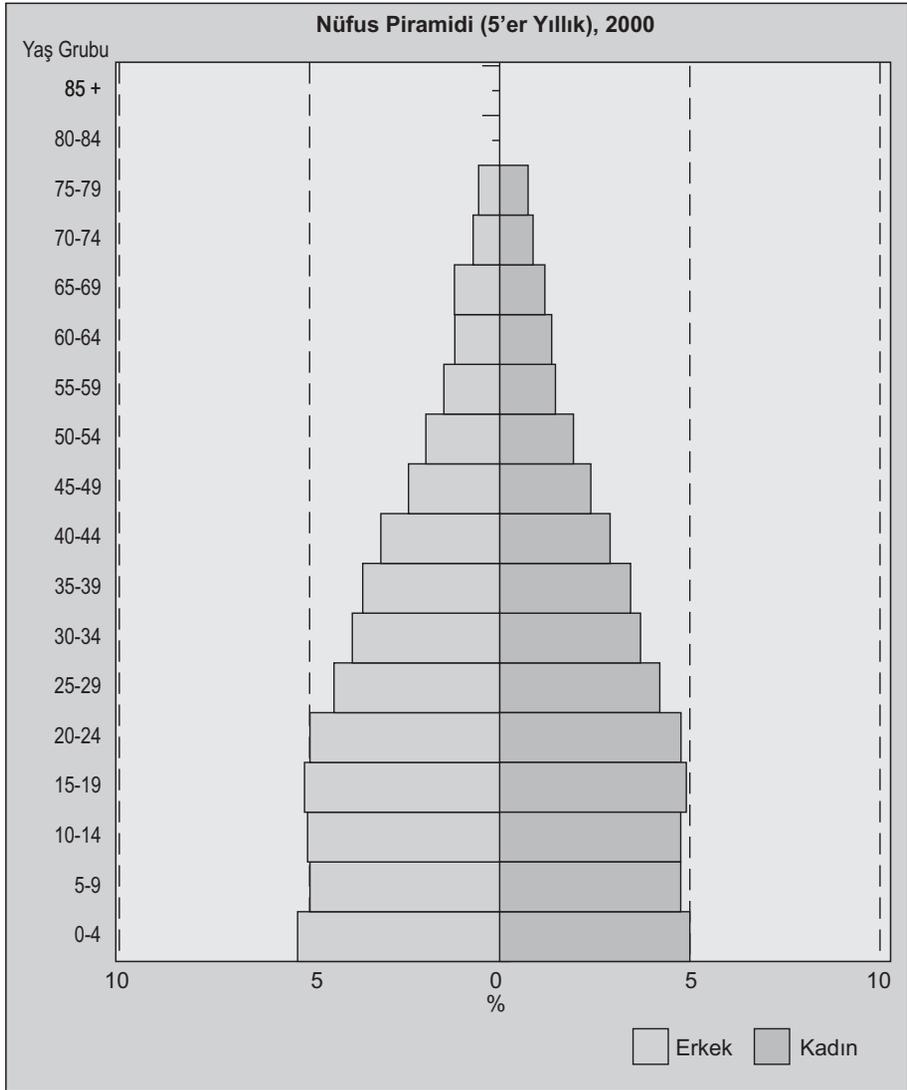
Grafik 1'de de görüldüğü gibi, milletvekilliği açısından erken genç kategorisi olarak adlandırılabilir 35 yaş altı Türk nüfusunun, son üç dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilme oranı yüzde 5'i bile bulmamaktadır. Orta ve ortanın üstü yaş grubu bireyler ise Türk siyasi elitleri arasında oldukça yüksek oranlarda temsil edilmektedir.¹⁵ Bir başka anlatımla, ele alınan süreç içinde Türk toplumunun yasama hayatına, orta yaş grubu siyasi elitler yön vermişlerdir. 45-54 yaş grubu ve 55-64 yaş grubu bir arada ele alındığında, bu yaş gruplarının oranının, son iki dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görev yapmış milletvekilleri arasında üçte ikiye yaklaştığı gerçeği ile karşılaştırılır.

¹³ Ali Arslan, (2004-c), “Türkiye’de İktidarın Sosyolojik Anatomisi ve Türk İktidar Seçkinleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 6, S. 1, 1 Ocak-31 Mart 2004, ss. 1-25; Ali Arslan, (2004-d), “Türk İktidar Seçkinleri”, Kırgızistan Kommersiyalık Enstitüsü, Akademik Bakış, Türk Dünyası Celalabad İşletme Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 3, 2004, ss. 1-9.
http://www.tdcif.org/a_view.php?pg=arc_view&ex=13

¹⁴ Ali Arslan, (2004-e), “Turkish Political Elites (Türk Siyasi Elitleri)”, International Journal of Human Sciences, Political Science, 20.12.2004, <http://www.insanbilimleri.com/en>,

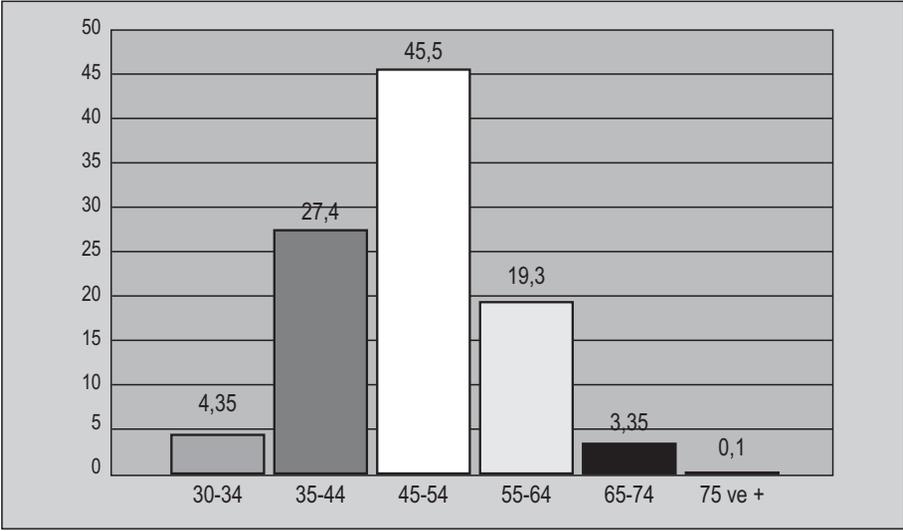
¹⁵ W.F. Frey, (1965), The Turkish Political Elite, Massachusetts: MIT Pres, s. 71.

Figür 1. 2000 Genel Nüfus Sayımına Göre Türkiye Nüfus Piramidi.*

* Kaynak: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)-Türkiye'nin web sayfasından alınmıştır.
http://www.un.org.tr/unfpa_tur/populationdynamics1turkey.asp

Grafik 1. Türk Siyasi Elitlerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.

3.2. Meslek

Günümüzde, elit dolaşım süreci¹⁶ üzerinde etkin rol oynayan bir başka faktör de, mesleksel özgeçmiştir. Günümüz Türk toplumunda, bazı meslekler üyelerine, toplumsal güç hiyerarşisi içinde üst basamaklara ulaşma sürecinde, önemli fırsatlar, olanaklar ve ayrıcalıklar sunmaktadır. Bu durum, üçüncü bin yılda, Türkiye’de siyasi elitlerin dolaşım süreci açısından da geçerliliğini korumaktadır.¹⁷

Yakın parlamento tarihimize kısa bir göz atıldığında, Türk toplumunun yasama sürecinde, çok partili dönem başlarına kadar sivil bürokratların egemen olduğu görülür. Çok partili dönemle¹⁸ birlikte, profesyonel meslek grupları (avukatlar, mühendis ve mimarlar, doktorlar, dişçiler, ... gibi) önemli oranda Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde, varlık göstermeye başlamıştır.¹⁹ 1970’li yılların sonuna doğru, yasama süreci yine sivil bürokrat ve yönetici kökenli siyasi elitlerin kontrolüne geçer ve bu durum 1990’ların sonuna kadar sürer.²⁰ Grafik 2’de de

¹⁶ G. Mosca, (1939), *The Ruling Class*, New York: McGraw Hill; V. Pareto, (1968), *The Rise and Fall of the Elites*, New Jersey: The Bedminster.

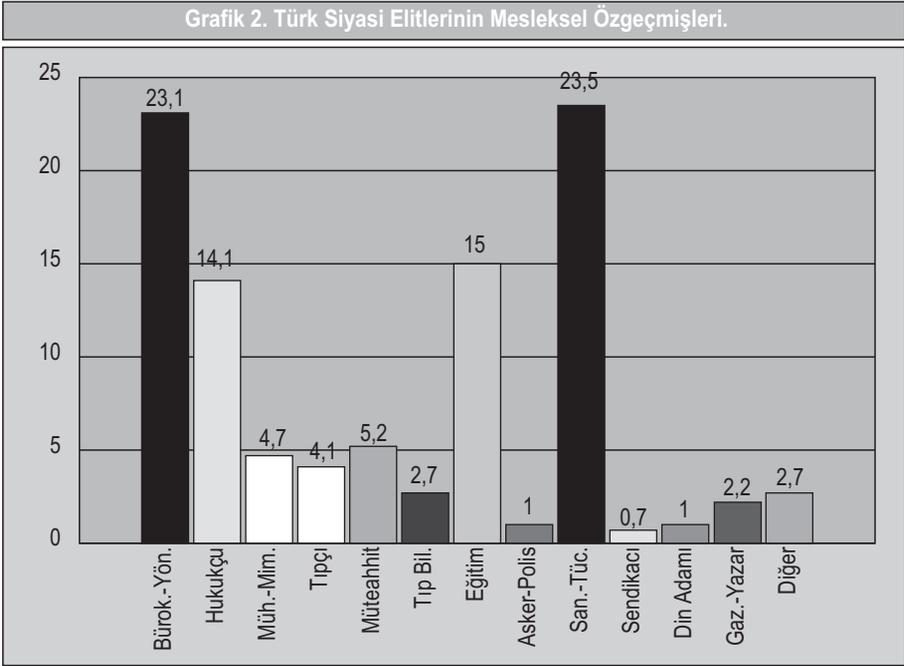
¹⁷ Ali Arslan, (2003-c); (2003-d).

¹⁸ M. Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2004.

¹⁹ Ali Arslan, (2003-c), “A Different Modernisation Experience In the Middle East: The Army And Modernisation In Turkey”, *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 2, Temmuz 2003, ss. 151-168.

²⁰ Ali Arslan, (2001), “Cumhuriyet Dönemi (1920-1995) Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profili (Sociological Profiles of Turkish Political Elites in Republican Era)”, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, 2001, ss. 5-16.

görüldüğü gibi, incelenen süreç itibariyle bu durum yavaş da olsa değişmeye başlamıştır. Bu dönemde sanayici ve tüccarlar, binde 4'lük oran farkı ile de olsa, parlamentoda nicelik bakımından, sivil bürokrat-yönetici kökenli elitlerden daha etkin konuma gelmişlerdir. Yasama sürecinde etkin rol oynayan üçüncü meslek grubu ise yüzde 15'lik oranla eğitimcilerdir. Onları yüzde 14.1 ile hukukçu milletvekilleri izlemektedir.

3.3. Eğitim ve Yabancı Dil

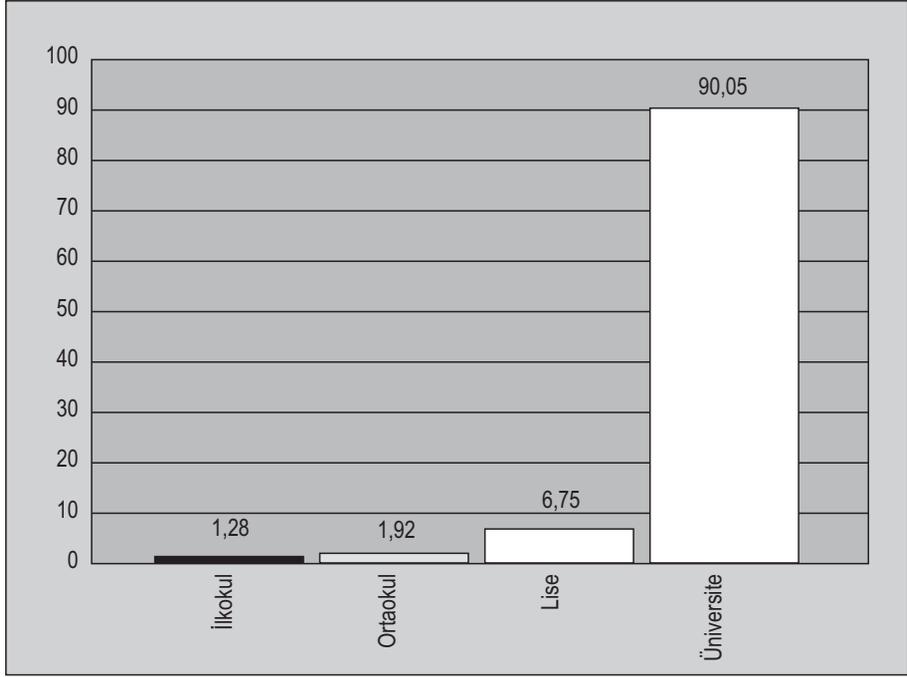
İtalyan düşünür Vilfredo Pareto (1968)'nin "Tarih, aristokrasilerin mezarlığıdır" sözünün de özetlediği gibi, elit dolaşımı²¹ ya da elitlerin deveranı kavram, toplumsal yapıdaki yukarıdan aşağıya ya da aşağıdan yukarıya doğru gerçekleşen hareketlilikleri, daha öz bir anlatımla elit grupları içindeki yer değiştirme ve yenilenmeleri anlatmak için kullanılır. Bu faktörlerin ilk akla gelenleri arasında sosyal sınıf, eğitim, ailesel öz geçmiş (toplumsal köken), yaş, cinsiyet, bireysel ve psikolojik özellikler, ... vb. dir. Bununla birlikte aile bağları

²¹ D. Jary & J. Jary, (1991), Dictionary of Sociology, Glasgow: Harper Collins, s.70.

(sosyal orijin) ve eğitim etkenleri²², en çok üzerinde durulan faktörlerdendir.²³ Günümüz demokratik toplumlarında, bu süreçte etkin rol oynayan en önemli faktörlerin başında ise eğitim gelir.²⁴

Eğitim, yalnızca nicelik bakımından yani eğitim düzeyi olarak değil, alınan eğitimin niteliği bakımından da bu süreçte oldukça etkin rol oynamaktadır. Bu etkenin elit dolaşım süreci üzerindeki etkisi ise her geçen gün daha da artmaktadır. Örneğin 1946-1995 yılları arasında TBMM çatısı altında görev yapmış milletvekillerinin ortalama yüzde 77'si üniversite mezunu²⁵ 1999-2007 döneminde Türk siyasi elitleri arasında üniversite mezunlarının oranı yüzde 90'ı aşmıştır.

Grafik 3. Türk Siyasi Elitlerinin Eğitim Düzeyi.

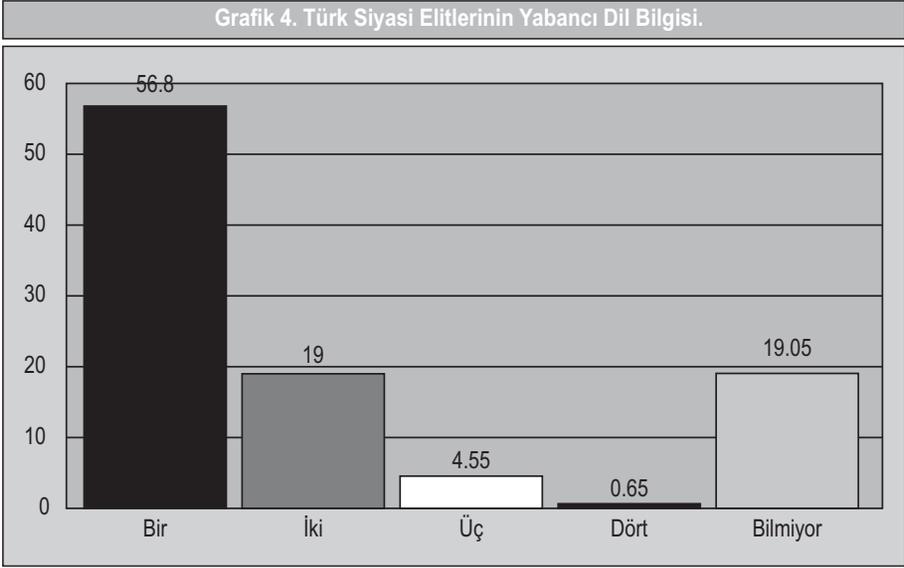
²² M. Macdonald, (1977), *The Education of Elites*, Milton Keynes: Open University Press.

²³ Ali Arslan, (2003-f) "Elit Teorisi Işığında Günümüz Türk Toplumunun Genel Bir Değerlendirmesi", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Journal of Sociological Research)*, C. 6, S. 2, ss. 5-30, Güz / Autumn 2003.

²⁴ Ali Arslan, (2006), "Social Anatomy Of The Top Of Turkish Politics: A Comparative Study Of Social Profiles Of The Turkish Parliamentary Elites And Turkish Political Leaders", 20th IPSA (International Political Science Association- Uluslararası Siyaset Bilim Birliği) World Congress of Politics (20. Dünya Siyaset Bilim Kongresi), 8-13 July 2006, Fukuoka, Japan, 2006.

²⁵ Ali Arslan, (2005-a), "Tek Partili Dönem Ve Çok Partili Dönem Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, cilt: 7, Sayı: 1, 2005, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=240, 8.3.2005.

Ortaokul ve ilkokul mezunlarının, 1999-2007 döneminde parlamentoda temsil edilme oranındaki düşüş de, eğitim olgusunun Türk toplum hayatındaki artan önemini gösteren bir başka dikkat çekici bulgudur. Örneğin, 1946-1991 döneminde yalnızca ortaokul mezunu milletvekillerinin oranı yüzde 8.5, yalnızca ilkokul eğitilmiş milletvekillerinin oranı ise yüzde 5'tir.²⁶ Son iki parlamento döneminde ise, yalnızca ortaokul mezunu parlamenterlerin oranı yüzde 1.92'ye, yalnızca ilkokul mezunu parlamenterlerin oranı ise yüzde 1.28'e gerilemiştir.

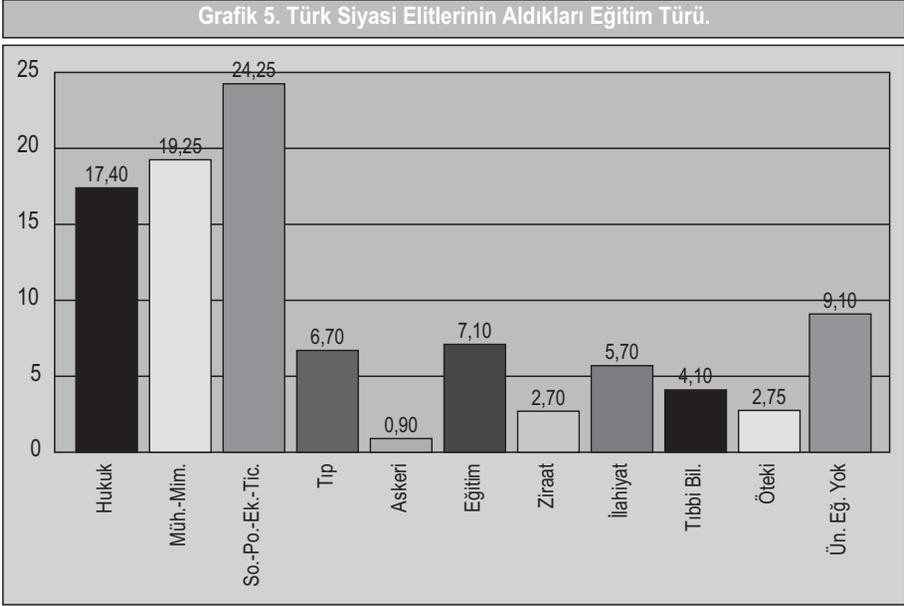

Eğitim düzeyi gibi yabancı dil bilgisi de, her geçen gün elit dolaşım süreci üzerinde etkisini arttırmaktadır. Yabancı dil bilme konusunda da Türk siyasi elitleri, Türk toplumunun ortalamasının üzerinde, seçkin bir görünüm sergiler. 1946-1991 döneminde milletvekillerinin yaklaşık yüzde 70'i en az bir yabancı dil bilmekte iken²⁷, günümüzde bu oran yüzde 80'i aşmıştır (Grafik 4). Türk siyasi elitlerinin yabancı dil ortalaması 1.11'dir.

Eğitim konusu ile ilişkili, bir başka önemli etken de alınan eğitimin türüdür. Günümüz Türk toplumunda, siyasi elit dolaşım sürecinde, alınan eğitimin türü de oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Grafik 5'te de görüldüğü gibi, üniversitelerin bazı bölümlerinin mezunları olmak, bireyleri elit dolaşım sürecinde daha avantajlı kılmaktadır. Bu bölümlerin başında siyaset bilimi ve ekonomi ağırlıklı olmak üzere sosyal-ticari bilimler, mühendislik, hukuk, tıp ve eğitim

²⁶ Ali Arslan, (2003-c).

²⁷ Ali Arslan, (2003-c).

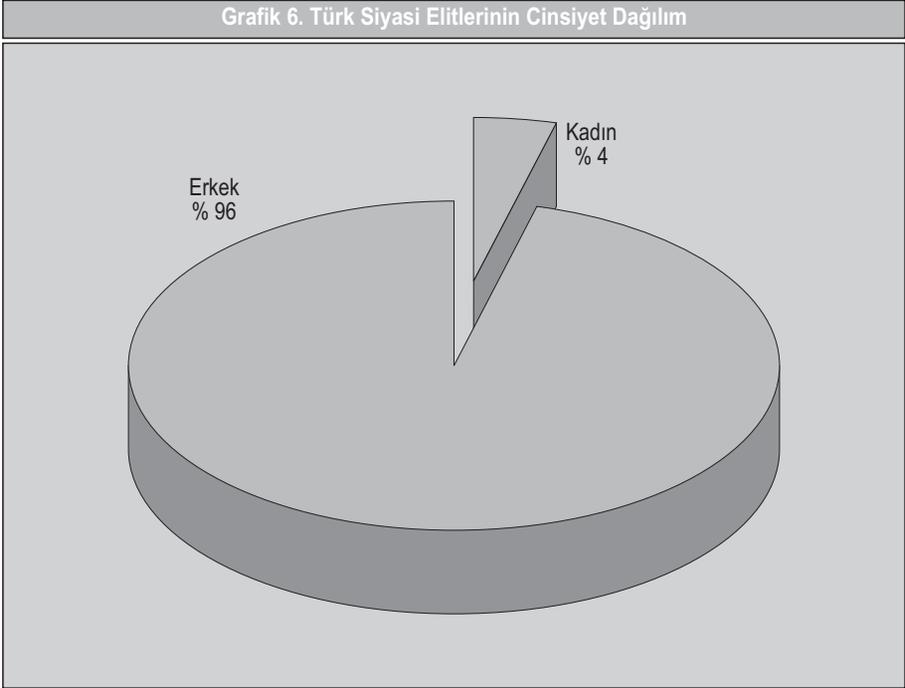
gelmektedir. Daha açık bir anlatımla, son sekiz yıllık süreç içinde, Türk toplumunun yasama sürecinde belirleyici konumdaki bireylerin yaklaşık dörtte biri, sosyal-politik-ekonomik ve ticari bilimler eğitimi almışlardır. Türk siyasi elitleri arasında ikinci önemli eğitim grubunu ise, yüzde 19.25'lik oranla mühendislik ve mimarlık eğitimi almış bireyler oluşturmaktadır. Hukuk fakültesi mezunları da, yüzde 17'yi aşan bir oranla, üçüncü sırada da olsa, Türk siyasi elitleri arasındaki ağırlıklı konumlarını korumaktadırlar.

3.4. Günümüz Türk Siyasi Elitlerinin Cinsiyeti ve Medeni Durumu

Bilindiği gibi Türk kadını seçme ve seçilme hakkına bir çok batılı ülke kadınından çok daha önce sahip olmuştur. Atatürk, Türk kadınına seçme hakkını 1930 yılında, seçilme hakkını ise 1934 yılında verdi. Türk kadını milletvekili seçilebilme hakkını ilk kez 1935 genel seçimlerinde kullandı ve seçimler sonucunda 18 kadın milletvekili parlamentoya girdi. O günün parlamento aritmetiği içinde yüzde 3.8'lik bir orana karşılık gelen bu oldukça olumlu başlangıç, sonraki süreçte sürdürülemedi.²⁸

²⁸ Ali Arslan, (2004-g), "Cumhuriyet'ten Günümüze Türk Siyasi Hayatında Eşitsizlikler", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Siyaset Bilimi 01.01.2005, <http://www.insanbilimleri.com/>; Ali Arslan, (2004-h), "Çağdaş Türk Toplumunun Siyasi Hayatında Kadının Yeri ve Türk Siyasi Elitleri Arasında Kadının Temsil Edilme Durumu", Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma Sempozyumu Kitabı, C. 3, İstanbul Yeditepe Üniversitesi, ss. 101-110.

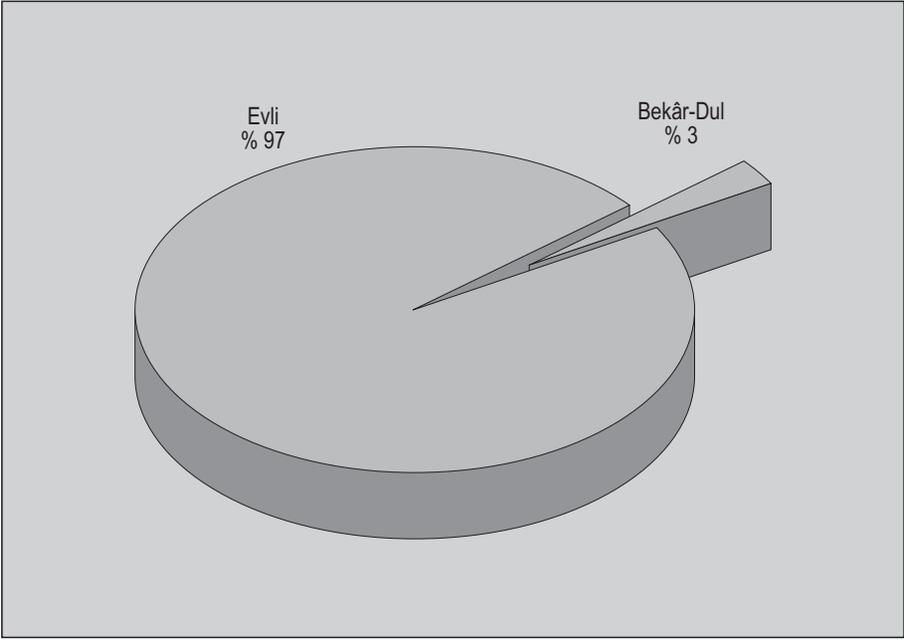
1946'dan 1995'e kadar olan süreçte Türk kadınının, yasama sürecinde temsil edilme oranı ise yalnızca 1.3'tür. Bu tablo günümüzde değişmeye başlamış olsa da, Türk kadınının parlamentoda temsil edilme oranı halen yüzde 4'ü bile aşamamaktadır (Grafik 6). Bu durum, demokratik ve çağdaş toplumlar arasında zirveye oynama idealleri olan bir toplum açısından hiç de iç açıcı bir durum olmasa gerek.

1999-2007 dönemi, medeni durum kriteri temelinde incelendiğinde de benzer bir tablo ile karşılaşılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Türk toplumunun bugünü ve yarınlarını şekillendiren Türk siyasi elitlerinin, yüzde 96'sını evli milletvekilleri oluşturmaktadır. Evli milletvekillerinin parlamentoda temsil edilme oranı özellikle 1940'lı yıllarda artış trendine girmiştir ve bu durum günümüze kadar sürmüştür. 1946-1995 yıllarını kapsayan dönemde, evli Türk siyasi elitlerinin ortalama oranı yüzde 93.7 iken, bekar ve dulların oranı yalnızca yüzde 6.3'tür. Bu oranlar, Türk toplumunun evliliğe, hem bir kurum, hem de bir yaşam tarzı olarak, atfettiği önemi açıkça gözler önüne sermektedir.²⁹

²⁹ Ali Arslan, (2003-d).

Grafik 7. Türk Siyasi Elitlerinin Medeni Durumu.

4. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Hem Türk toplumunun iktidar yapısının daha iyi anlaşılabilmesi, hem de toplumda yaşanan bir çok sosyal ve siyasi gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için, Türk siyasi elitlerinin toplumsal özgeçmişlerinin incelenmesi ve sosyal anatomilerinin ortaya konması, oldukça büyük önem taşımaktadır. Zira toplumun yasama ve yürütme sürecine onlar yön ve şekil verirler. Ülkenin yaşantısını büyük ölçüde onlar yönlendirir, toplumun rotasını onlar çizer, devlet ve toplumun portresinin şekillendirilmesinde de yine onlar en önemli rolü oynarlar.

Bu realiteden hareketle, 1999'dan günümüze kadar geçen süreçte Türk toplumunun, toplumsal ve siyasal yaşantısına yön vermiş ve vermekte olan Türk siyasi elitlerine yönelik olarak gerçekleştirilen araştırmada şu bulgulara ulaşıldı: Günümüz Türk siyasi elitleri arasında bazı toplumsal gruplar aşırı şekilde temsil edilirken, bazı toplumsal kesimler toplum içindeki varlıklarına oranla çok daha az oranda temsil edilmektedirler. Bir başka anlatımla, incelenen süreçte Türk toplumunun yasama ve yürütme sürecinde evli, üniversite mezunu, çoğunluğu en az bir yabancı dil bilen, orta ve ortanın üstü yaşta, sanayici-tüccar-sivil bürokrat-yönetici ve hukukçu kökenli erkek Türk milletvekilleri başat rolü oynamışlardır.

Dün olduğu gibi bugün de aristokratik etkenler, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan toplumlarda, elit dolaşımı süreci üzerinde önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte, Putnam'ın da vurguladığı gibi, Amerika'da, Türkiye'de, Hollanda'da, Japonya'da, Sri Lanka'da ve öteki bir çok ülkede aristokratik etkenler elit dolaşımı süreci üzerindeki etkisini giderek yitirmeye, buna karşın bireysel faktörler ve başarı etkeni de, etkili bir faktör haline dönüşmeye başlamıştır.³⁰

Kaynakça

- ALBAYRAK, M. Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti, Phoenix Yayınları, Ankara, 2004.
- ALTUNIŞIK, R., Coşkun, R., (vd.) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı), Sakarya Kitabevi, Sakarya, 2004.
- ARSLAN, A. (2006), "Social Anatomy Of The Top Of Turkish Politics: A Comparative Study Of Social Profiles Of The Turkish Parliamentary Elites And Turkish Political Leaders", 20th IPSA (International Political Science Association- Uluslararası Siyaset Bilim Birliği) World Congress of Politics (20. Dünya Siyaset Bilim Kongresi), 8-13 July 2006, Fukuoka, Japan, 2006.
- ARSLAN, A. (2005-a), "Tek Partili Dönem Ve Çok Partili Dönem Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, cilt: 7, Sayı: 1, 2005, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=240, 8.3.2005.
- ARSLAN, A. (2005-b), "The Evaluation Of Parliamentary Democracy In Turkey And Turkish Political Elites". Historia Actual On-Line, (Contemporary History Association – Asociacion De Historia Actual) v. 3, n. 6 (2005) (Revista Electrónica «Historia Actual On-Line», Año III, N° 6, Invierno 2005), [journal on line] Available from Internet at: <<http://www.hapress.com/abst.php?a=n06a10> > 08.03.2005.
- ARSLAN, A. (2004-a), "The Theories on the Power: Elite Theory", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, cilt: 6, S. 1, 2004, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=193
- ARSLAN, A. (2004-b), "The Theories on the Power 2: Class Theory", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C. 6, S. 2, 2004, <http://www.isguc.org/>.
- ARSLAN, A. (2004-c), "Türkiye'de İktidarın Sosyolojik Anatomisi ve Türk İktidar Seçkinleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 6, S. 1, 1 Ocak-31 Mart 2004, ss. 1-25.

³⁰ R. Putnam, (1976), The Comparative Study of Political Elites, New Jersey: Prentice Hall, s. 172.

- ARSLAN, A. (2004-d), "Türk İktidar Seçkinleri", Kırgızistan Kommersiyalık Enstitüsü, Akademik Bakış, Türk Dünyası Celalabad İşletme Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 3, 2004, ss.: 1-9,
http://www.tdcif.org/a_view.php?pg=arc_view&ex=13
- ARSLAN, A. (2004-e), "Turkish Political Elites (Türk Siyasi Elitleri)", International Journal of Human Sciences, Political Science, 20.12.2004,
<http://www.insanbilimleri.com/en>,
- ARSLAN, A. (2004-f), "Social Anatomy of Turkish Top Political Elites in Contemporary Turkey", International Journal of Human Sciences, Political Science, 21.12.2004, <http://www.insanbilimleri.com/en>,
- ARSLAN, A. (2004-g), "Cumhuriyet'ten Günümüze Türk Siyasi Hayatında Eşitsizlikler", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Siyaset Bilimi 01.01.2005,
<http://www.insanbilimleri.com/>.
- ARSLAN, A. (2004-h), "Çağdaş Türk Toplumunun Siyasi Hayatında Kadının Yeri ve Türk Siyasi Elitleri Arasında Kadının Temsil Edilme Durumu", Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma Sempozyumu Kitabı, C. 3, ss. 101-110, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- ARSLAN, A. (2003-a), "Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi (The Theories On Inequality: Elite Theory)", Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 6, S. 2003-2, ss. 115-135.
- ARSLAN, A. (2003-b), "Elit Teorisi Işığında Günümüz Türk Toplumunun Genel Bir Değerlendirmesi", Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Journal of Sociological Research), C. 6, S. 2, Güz/Autumn 2003, ss. 5-30, Ankara.
- ARSLAN, A. (2003-c), "A Different Modernisation Experience In the Middle East: The Army And Modernisation In Turkey", Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi, C. 1, S. 2, Temmuz 2003, ss.: 151-168,
- ARSLAN, A. (2003-d), "Çok Partili Dönem Türk Siyasi Elitlerinin Sosyolojik Profilleri", Jeopolitik Bilimsel Araştırmalar Dergisi, C. 2, S. 7, Yaz 2003, ss. 131-138, İstanbul.
- ARSLAN, A. (2003-e), "Emergence Of The Turkish Bourgeoisie And Business-Politics Relations In Turkey", "İş-Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, cilt: 5, S. 2, 2003,
- ARSLAN, A., (2003-f) "Elit Teorisi Işığında Günümüz Türk Toplumunun Genel Bir Değerlendirmesi", Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Journal of Sociological Research), C. 6, S. 2, ss. 5-30, Güz / Autumn 2003.
- ARSLAN, A., (2001), "Cumhuriyet Dönemi (1920-1995)Türk Siyasi Elitlerinin Toplumsal Profili (Sociological Profiles of Turkish Political Elites in Republican Era)", Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 2, 2001, ss. 5-16.

- ARSLAN, A. (2000), "Cumhuriyet'ten Günümüze Türk Siyasi Liderleri: Atatürk'ten Demirel'e Üst Siyasi Elitler", Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2/200, ss. 499-514.
- ARSLAN, A. (1999-b), Who Rules Turkey: The Turkish Power Elite and the Roles, Functions and Social Backgrounds of Turkish Elites, Guildford: University of Surrey, Department of sociology (PhD Thesis).
- ARSLAN, A. (1995), Turkish Political Elites: Social Construction of Turkish Political Elites and Top Political Leadership in Turkey, Guildford: University of Surrey, Department of Sociology.
- BACHRACH, P. & Baratz, M. (1962), "Two Faces of Power", American Political Science Review, vol. LVI.
- DAHL, R. (1961), Who Governs?, New Haven, Yale UP.
- ETZIONI-HALEVY, E. (1997), Class & Elites in Democracy and Democratisation, New York: Garland Publishing.
- ETZIONI, H. (1993), The Elite Connection, London: Polity Press.
- FREY, W.F. (1965), The Turkish Political Elite, Massachusetts: MIT Press.
- GILBERT, N. (1994), Researching Social Life, London: Sage.
- JARY, D. & Jary, J. (1991), Dictionary of Sociology, Glasgow: Harper Collins.
- HERTZ, R. & Imber, J. B. (1995), Studying Elites Using Qualitative Methods, London: Sage.
- LANDAU, J. M., Özbudun, E., & Tachau, F. (1980) Electoral Politics in the Middle East, London: Cronm Helm.
- MACDONALD, M. (1977), The Education of Elites, Milton Keynes: Open University Press.
- MEISEL, J. (1962), The Myth of the Rulling Class: Gaetano Mosca and Elite, Michigan: University Press.
- MOYSER, G. & W'agstaffe, M. (1987), Research Methods for Elite Studies, London: Allen and Unwin.
- MOSCA, G. (1939), The Ruling Class, New York: McGraw Hill.
- PARETO, V. (1968), The Rise and Fall of the Elites, New Jersey: The Bedminster.
- MILLS, C.W. (1956), The Power Elite, London: Oxford.
- PRESTHUS, R. (1964), Men at the Top, New York: Oxford University Press.
- PUTNAM, R. (1976), The Comparative Study of Political Elites, New Jersey: Prentice Hall.
- SCOTT, J. (1995), Sociological Theory: Contemporary Debates, Aldershot: Edward Elgar.
- SCOTT, J. (1993) , Sociology of Elites, Aldershot: Elgar.
- SCOTT, J. (1991), Who Rules Britain, Cambridge: Polity Press.

- SCOTT, J. (1990), *A Matter of Record: Documentary Sources in Social Research*, Cambridge: Polity Press.
- THOENES, P. (1966), *Elites in the Welfare State* Toronto: Trans Canada Press.
- TURHAN, M. (1991), *Siyasal Elitler*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- YÜCEKÖK, A.N. (1983), *Türkiye'de Parlamantonun Evrimi (The Evaluation of the Parliament in Turkey)*, Ankara: Ankara University.
- UNFPA, (2005), *Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)*, 20.05.2005, http://www.un.org.tr/unfpa_tur/populationdynamics1turkey.asp